

J.D. VANCE: VIDÉKI BALLADA AZ AMERIKAI ÁLOMRÓL

Amerikai mélyálom

FEKETE TAMÁS

VANCE ÖNÉLETRAJZI REGÉNYE FELNÖVÉS- ÉS SIKERTÖRTÉNET, EGYBEN SZOCIOLÓGIAI LÁTLELET A MAGÁRA HAGYOTT AMERIKA NÉPESSÉGÉRŐL.

A *Vidéki ballada* eredeti címében szereplő *hillbilly* (és a magyar változatban hegylakónak fordított) kifejezés eredetileg kizárólag a lakhelyre vonatkozott: jellemzően az Európából érkező bevándorlók, illetve azok leszármazottai által benépesített, és óriási területű, több államra kiterjedő Appalache-vidéken élőkre használták ezt a kifejezést. Idővel azonban a jelentés kibővült, és erős társadalmi-kulturális réteggel telítődött, jellemzően némi sztereotipizált árnyalattal – a szó elhangzásakor már nem elsősorban a jól meghatározható lakhely, hanem immár a kétkezi munkából élő, iskolázatlan, szegény és erősen leszakadóban lévő réteggel kapcsolódott össze. Ez a csoport eddig jóformán egyáltalán nem volt reprezentálva az amerikai irodalomban. Legfeljebb déli rokonaik szólalhattak meg – Steinbeck, Faulkner vagy Cormac McCarthy műveiben –, miközben az Óhazában maradt családok leszármazottai jóval gyakrabban és hangosabban hallathatták hangjukat.

Az irodalommal ellentétben jóval gyakrabban jelentek meg mozgóképen, igaz, jellemzően negatív színben, fenyegető veszélyforrásként, vagy éppen ellenkezőleg, nevetség tárgyaként, jelentősen karikírozva őket – vagyis jellemzően a thriller, a horror és a vígjáték látta őket vendégül. A hiteles ábrázolás jellemző módon itt is leginkább a széles közönségsiker elől elzárt munkákra, így a dokumentumfilmekre (például Michael Moore 1989-es rendezése, a *Roger és én*), vagy éppen a kábelcsatornákon futó tévésorozatokra maradt.

J. D. Vance 2016-ban megjelent könyve erre a vidékre és ezek közé az

emberek közé vezeti el az olvasót: a roskadozó, düledező házak és a vásárlóerő híján évek óta üresen tátongó üzletközpontok világába, hogy aztán vele együtt hagyjuk magunk mögött a Rozsdaöveget, a kentuckyi kisvárosból, Jacksonból a Yale-re, majd Connecticutba kerülve. Vance-nek ugyanis sikerült kitörnie a fojtogató és látszólag determináló közegből. Makacsul hitt abban, hogy nem kell élete végéig a leépülőben lévő, szutykos városkában ragadnia és módjában áll feljebb lépnie.

„Két nemzedékkel ezelőtt a nagyszüleim koldusszegények voltak, de fülíg szerelmesek. Összeházasodtak és északra költöztek, hogy elmeneküljenek akörülöttük lévő nyomorból. Unokájuk (én) a világ egyik legkiválóbb felsőoktatási intézményében szerzett diplomát. Ennyi a történet dióhéjban.” – írja a bevezetőben, miközben némileg ő is kételkedik abban, ugyan miért érdekelne bárkit az éles fordulatok helyett inkább enyhe kanyarokban bővelkedő élettörténete, amelynek végállomása nem a Fehér Ház, vagy egy cég felsővezetői posztja lett, hanem csupán egy jogi diploma a Yale-en.

Vance története azonban jóval több, mint egyszerű sikertörténet, amelynek talán nem annyira látványos a végeredménye, de közben újra és újra át kell lépnie saját árnyékán, legyőzve azt, amire „tanult tehetetlenségként” hivatkozik, és

ami környezetében szinte mindenkit egyaránt sújt. A kis J.D. ugyanis anyja és nagyanyja között kénytelen ingázni és őrlődni: míg előbbi megtestesülése az itt élők összes negatív tulajdonságának – drogfüggőség, családon belüli bántalmazás, öngyilkossági kísérlet, és természetesen folyamatosan változó partnerek –, addig nagymamájától képes megkapni mindezt a törődést, figyelmet és támogatást, amit eredetileg egy szülőnek kellene megadnia. A személyes és vállaltan empátiával és szeretettel teli hangnem pedig hol visszafogottá és tárgyilagossá, hol dühössé válik, ahogy saját élettapasztalatait nagyban és összefüggéseiben is láttatni próbálja. Az egész közösségért érzett aggodalom érződik szavaiból, még akkor is, amikor tudományos munkákat és kutatásokat idéz, rámutatva a környék általános és rendszerszintű problémáira, amelyeket ő felismert (bár többnyire jóval később), de amelyekről mintha sem az érintettek, sem a döntéshozók nem lennének hajlandók tudomást venni. Felnövés-történetének végén tekintetét így már nem csupán a múltra, és saját magára szegezi, de felemelkedése után fentről is szemügyre veszi Amerika térképet.

GABÓ, 2020.

